

STONE CROSSES IN COTORCA

G. Enache, Assist. Prof., PhD, University of Bucharest – Buzău Branch

Abstract: Stone crosses in the former cemetery of Cotorca village (Buzau County), built, most of them in the 19th century and the beginning of the 20th century, illustrates in own way , aspects of socio-cultural life of a rural settlement in Baragan, being in direct relationships with the hill villages and mountainous ones in Buzau. According to criteria which worked rigorously in the traditional rural settlements, the crosses are bigger or smaller , are isolated or grouped two by two or even more and have inscriptions and ornaments designed to perpetuate the memory of that who disappeared and especially, to settle the world beyond.

Keywords: cross, cemetery, traditional village, ornaments, the world beyond

Satul Cotorca este situat în Câmpia Gherghiței, în partea de sud a județului Buzău, aproape de limita ce desparte județele Buzău și Ialomița. Documentele vechi, care coboară până în secolul al XVI-lea, vorbesc despre două sate – Cotorca Mare și Cotorca Mică – aparținând actualelor județe Ialomița, respectiv Buzău, dar și despre istoria lor vitregă, comună așezărilor de câmpie din zona Bărăganului. Cotorca de Buzău a fost distrus în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812, iar locuitorii săi, după ce s-au băjenărit vreme de câțiva ani, au fost nevoiți să-și întemeieze alt sat alături de vatra celui risipit. În jurul anului 1855 satul a avut mult de suferit de pe urma unui incendiu devastator când a ars și vechea biserică de lemn pe locul căreia, conform spuselor preotului și ale oamenilor mai în vârstă, s-ar fi ridicat o cruce de piatră ce poate fi văzută și astăzi.

Precaritatea existenței istorice a satelor de câmpie din Buzău, Ialomița și Prahova a determinat crearea unei relații speciale cu satele de la deal și de la munte; locuitorii acestora posedau terenuri arabile în satele de câmpie, ca în Cotorca, chiar dacă drumul cu căruța până la proprietățile lor de aici dura o zi sau chiar mai multe. Ar mai trebui adăugat că satul Cotorca se află în imediata apropiere a Drumului Oilor, adică în calea ciobanilor care își mânau turmele către lunca Dunării pentru iernat și că relațiile complexe cu satele de deal și de munte erau întregite de legăturile comerciale care le mai împlineau trebuințele materiale, dar și pe cele spirituale. În categoria celor din urmă trebuie incluse crucile masive de piatră pe care pietrarii din Pietroasele, Năeni, Bădeni, Ciuta sau Măgura, străvechi și vestite centre de pietrărit, le aduceau cu carul cu boi pentru a le schimba pe produse cerealiere.

În Cotorca există mai multe cruci de piatră, câteva plantate pe marginea drumurilor, dar majoritatea aflându-se în cimitirul vechi în care, conform spuselor preotului satului, ultima înmormântare a avut loc în 1958. Cele mai multe, așa cum indică înscrisurile care s-au mai păstrat, au fost plantate aici în secolul al XIX-lea sau la începutul secolului al XX-lea. Sunt monumente de mărimi diferite, unele mici, de aproximativ 50 cm înălțime, izolate sau apropiate de altele mai mari formând așa-numitele „cruci cu pui”; au fost identificate și câteva cruci „îngemănate”, dar majoritatea sunt cruci simple cu înălțimea de 1,50-2 m și câteva de 2,50-3 m. Acestea sunt construite după modelul crucii latine și au în partea superioară un capitel, detașabil sau nu, numit în părțile locului „căciulă” sau „cap”, iar în alte părți „talpă” (I. Oprișan, p. XXXIX). Segmentul vertical de sus este numit „gât”, cel orizontal formează

cele două „brațe” și, în centru, „pieptul”, iar segmentul vertical de jos este „trunchiul” care se termină cu un „țanc” și o „teică” (v. Corneliu Ștefan, p. VIII).

Crucile mari sunt ridicate în memoria preoților sau a mai marilor satului: dintre acestea, cea din fig. 1 ar putea să fie, conform spuselor preotului, crucea ridicată pe locul unde a fost biserica de lemn, arsă în incendiul pomenit mai înainte. Crucile mai mici, așezate foarte aproape de cele de înălțime mijlocie, pe același mormânt, aparțin unor copii decedați prematur, știut fiind că în satele noastre cimitirele cuprindeau morminte de familie. O situație aparte este reprezentată de cele șapte cruci mici de la marginea cimitirului, înspre vest, așezate în ordine descrescătoare (fig. 13), care confirmă o altă regulă de conduită din satul românesc arhaic: pentru apărarea familiei, a neamurilor și a întregii comunități, copiii decedați prematur erau îngropați la marginea cimitirului eludându-se segmente importante ale ceremonialului funebru. În cazul de față este vorba, probabil, de o moarte violentă sau de o epidemie care a retezat viața micuților, ceea ce i-a determinat pe părinții îngroziți, pe rudele apropiate să recurgă la o veche cutumă a comunității.

Cele mai multe cruci poartă pe „față”, uneori și în părțile laterale, ornamente și înscrisuri, de fapt niște desene săpate în piatră care, conform unor surse mai vechi, au fost pictate: peste albul care acoperea inițial întreaga față, se aplicau culori vii între care predominau nuanțele de roșu, fiind prezent obligatoriu și bronzul (Corneliu Ștefan, p. VIII). Ornamentele sunt aplicate în primul rând pe căciulă și pe piept, dar și pe gât și pe brațe unde, de regulă, apar înscrisurile consacrate, încadrate în cercuri sau în pătrate ori simplu, în grupaje de câte două litere dispuse uniform în jurul rozetei din centru. Înscrisurile, în limba română cu caractere chirilice sau în limba slavă, sunt situate pe trunchi, în benzi orizontale, delimitate, de obicei, de linii paralele; din păcate, cele mai multe sunt ilizibile sau pot descifrate parțial și cuprind formule consacrate de uzul bisericesc referitoare la cel răposat: „Aicea odihnește robul lui Dumnezeu...”, „Cu vrerea lui Dumnezeu s-au ridicat această Cruce...”, „Pomenește, Doamne...”. Tot pe trunchi poate fi indicat și anul decesului, iar pe cap sau pe gât anul ridicării crucii.

Mai generoase ca semantică sunt ornamentele, aplicate în primul rând pe căciulă, dar și pe gât, pe piept, chiar dacă informația trebuia selectată și interpretată cu precauție, așezată în categorii mai largi care să permită compatibilizarea motivelor decorative de aici cu cele similare prezente în alte zone ale culturii populare și nu numai. Dar mai întâi o observație cu caracter general: aproape toate ornamentele și învelișurile de pe cruce, mai puțin cele de pe căciulă, sunt delimitate de o linie continuă paralelă cu marginile crucii, uneori dublată sau chiar triplată, ca și când meșterul pietrar ar fi vrut să le scoată în evidență, să le separe și să le protejeze înțelesurile. Absența, aproape totală, a conturului protector de pe căciulă s-ar explica prin natura semnificației sale în ansamblul monumentului: este o reprezentare a cerului, la fel ca în piesele similare ale troițelor unde „talpa cerului” este o figurare picturală a boltii cerești (I. Oprișan, p. 16-23). De fapt, majoritatea acestor piese au formă paralelipipedică, cu suprafața de sus boltită și puțin mai largă față de cea de la bază care este întotdeauna plată, fiind astfel o reprezentare a boltii cerești.

Monumentele descrise mai jos au fost selectate după mai multe criterii impuse de natura cercetării și de specificul materialului cercetat: criteriul estetic, „vizibilitatea” mesajului, posibilitatea „citirii” ornamentului și a particularității de construcție a crucilor, gradul de conservare și de autenticitate a acestora, judecate după modelul oferit de crucile din secolul al XIX-lea, caracterizat prin sobrietate, armonie, dispunerea echilibrată a motivelor decorative și a înscrisurilor, o discreție liniștită a transmiterii mesajului – toate acestea situate în limitele posibilităților de expresie artistică a meșterilor pietrari din satele buzoiene. După 1920-1921 ornamentația este din ce în ce mai bogată, tinde să acopere întreaga suprafață din față a crucilor pierzând astfel liniștea austeră a vechilor monumente. Puținele încercări de recondiționare din ultimii zeci de ani, vizibile pe câteva cruci din cimitir, se îndepărtează simțurilor de arta vechilor meșteri: în stratul de mortar aplicat pe fața crucii se tipăreau motive ornamentale alături de altele, dar proporțiile nu mai sunt păstrate și, mai ales, lipsește bogăția de sugestii ale liniilor dăltuite, uneori șovăielnic, de mâna pietrarului.

Fig. 1

Fig. 1. Cruce de aproape 3 m înălțime, cea mai înaltă din cimitir, ridicată, conform spuselor preotului, pe locul vechii biserici de lemn care a fost distrusă într-un incendiu devastator. Căciula, care trebuie să fi fost monumentală, nu se mai păstrează, dar pe gât este înscris anul ridicării crucii, 1849, înscris într-un paralelipiped de forma unei case – „casa de veci” sau, mai degrabă, Casa Domnului. Pe piept, în altorelief, ca și celelalte înscrisuri, imaginea dominantă a rozetei cu șase petale înscrisă într-un cerc bine conturat, încadrată în părțile laterale, sus și jos de abrevierea înscrisurilor consacrate din limba slavonă: „Исусъ НазорѣѦниѦ ЦарѦ ІудеискѦи”. Pe trunchi textul de comemorare cu caractere chirilice, dispus în benzi paralele despărțite de linii drepte continue este greu descifrabil. La bază, aproape de locul unde ȋancul intră în teică, a existat, probabil, un desen sau o inscripție, acum ilizibile (probabil „Locul Țăstului”).

Fig. 2. Pe căciulă sunt trei brazi stilizați în maniera consacrată; se pare că meșterul a avut în vedere și realizarea imaginii unor linii vâlurite prin lipirea capetelor ramurilor celor trei arbori. Pe pieptul crucii apare clar rozeta cu șase petale având în partea de sus și pe flancuri (brațe) trei cercuri cu înscrisurile îndătinate; cel de-al patrulea înscris (XC) se află, conform normelor, sub rozetă, dar este înscris într-un patruleter. Din cercul aflat pe gât pornesc în unghi două segmente asemănătoare cu aripile se susținere care întâlnesc căciula încadrând arborele din centrul acesteia. Pe trunchi scrisul este aproape ilizibil, iar la baza acestuia, destul de clar, este o nișă în formă triunghiulară unde, probabil, ardeau lumânările și tămâia.

Fig. 2

Fig. 3. Două cruci alăturate, aproape identice ca ornamentație și tehnică de execuție, probabil opere ale aceluiași meșter (destinate unui cuplu soț-soție?). Căciula crucii din dreapta, mai înaltă cu câțiva centimetri, are în plus, în constituită dintr-o după care urmează cealaltă piesă, paralele care pot doua dintr-o remarcat că liniile dreapta sunt divers

Fig. 3

Ambele cruci au pe piept rozeta cu șase raze, înconjurată simetric la dreapta și la stânga, sus și jos de patru cercuri cu înscrisurile știute, pe circumferința cărora cresc motive fitomorfe identice. Scrisul de pe trunchi este lizibil parțial: „Pomenește Doamne...”

Fig. 4

Fig. 6

Fig.4. Căciula este lipsită de ornamente, neobișnuită pentru o cruce funerară este și ornamentația și dispunerea acesteia care acoperă în întregime gâtul, pieptul, brațele și trunchiul. Dispus astfel, motivul vrejului de aici este caracteristic crucilor de hotar, întâlnite relativ frecvent în județul Buzău, la fel ca și absența înscrisurilor de comemorare.

Fig.5. Căciula de formă paralelipipedică, cu suprafața de sus mai largă decât baza, are în centru imaginea crucii (o cruce „de mână”) flancată de doi aștri (soarele și luna). Pe piept, înscrisă într-un cerc, imaginea soarelui în centrul căruia se află un patruleter – astfel configurat, simbolul soarelui reapare pe încă alte două cruci din cimitir.

Pe gât, sub crucea de pe căciulă, cu unghiul larg deschis către aceasta, este o linie frântă care pare a figura susținerea căciulii, fiind comparabilă cu „aripile de susținere” figurate mai clar pe crucile sau troițele de lemn. Formula de comemorare de pe trunchi se încheie cu indicarea anului decesului: 1813.

Fig.6. Pe suprafața din față a căciulii sunt desenați trei brazi, iar pe piept, central, rozeta cu șase petale înscrisă într-un cerc înconjurat de cele patru înscrisuri; pe trunchi înscrisul este parțial vizibil: „Cu vrerea Domnului s-au ridicatu această...”

Fig. 5

Fig.7. Ornamentele de pe căciulă sunt dispuse pe două brăie: în partea de sus o succesiune de triunghiuri isoscele, așezate alternativ cu baza și cu vârful în sus, apoi, în partea de jos, o variantă de reprezentare a funiei („ciucure dantelat”). Pe gât, la îmbinarea cu căciula, sunt două semicercuri cu deschiderea către aceasta, asemenea unor belciuge sau torți.

Pe piept este rozeta cu șase petale înscrisă într-un cerc înconjurat simetric, sus și jos, la dreapta și la stânga de cele patru abrevieri înscrisă fiecare în câte un cerc. Înscrisul de pe trunchi este aproape ilizibil.

Fig. 7

Fig. 8. Căciula, un paralelipiped cu suprafața de sus largă și ușor arcuită, are un brâu format din succesiunea de triunghiuri așezate alternativ cu baza și cu vârful în sus, sub care urmează un brâu mai îngust, o variantă a funiei întâlnită și în figura anterioară. Pe piept este o „cruce de mână” din al cărui trunchi pornesc, mai întâi de la jumătatea și apoi de la rădăcina acesteia, câte două ramificații

asemănătoare cu „coarnele berbecului”. Sub aceasta, înconjurând în semicerc cele patru ramificații este imaginea unei năframe, iar deasupra, pe gât, alături de înscris, o ramură de brad situată într-un chenar a cărui latură de sus este o linie frântă. Pe trunchi este formula de comemorare, lizibilă parțial.

Fig. 8. Detaliu

Fig. 9

Fig. 9. Căciula paralelipipedică, cu suprafața de sus mai largă, are o inciză în forma literei M (probabil inițiala de la Fecioara Maria), obținută prin alăturarea a trei triunghiuri – două cu vârful în sus și între ele unul cu vârful în jos. Pe piept este „crucea de mână” care are la capătul triunghiului o umflătură asemenea unui bulb. Pe gât, mai puțin vizibilă, este conturul unei case („Casa Domnului”?), iar pe trunchi, parțial lizibilă, formula de comemorare.

Fig. 10

este imaginea unei cruci, încadrată la dreapta și la stânga de doi aștri - soarele și luna. Pe piept este imaginea soarelui într-un cerc, iar în mijlocul acestuia este înscris un pătrat, mai mare la crucea din stânga imaginii.

Fig. 10. Cele patru linii excizate pe fața căciulii formează, de fapt, trei brăie semicirculare concentrice cu deschiderea spre acoperișul capitelului care este ușor boltit.

Fig. 11. Două cruci perechi, asemănătoare ca ornamentală, construite, poate, în amintirea unui cuplu soț-soție, de către un singur meșter sau de meșteri cu mijloace artistice foarte apropiate. Se deosebește forma căciulii – paralelipipedică la crucea din dreapta imaginii și paralelipiped cu suprafața de sus lățită la cea din stânga; de asemenea, ornamentele și înscrisurile - ilizibile - sunt încadrate de o

linie continuă numai la crucea din dreapta.

Pe suprafața din față a căciulii, în mijloc,

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 12. Alte două cruci pereche, foarte asemănătoare ca ornamentală și construcție, căciula celei din stânga imaginii este mai înaltă decât cealaltă, dar ambele au aceeași formă paralelipipedică, cu suprafața de sus boltită prin ajustarea celor două margini laterale. Pe fața căciulii este indicat anul ridicării celor două monumente – 1904 –, iar în mijlocul cifrei de datare este încadrat un motiv fitomorf. Pe piept este crucea de mână încadrată circular de câteva motive fitomorfe.

Fig. 13. Șapte cruci, mai mici decât celelalte, așezate în ordinea mărimii la marginea vestică a cimitirului; nu au înscrisuri, ci doar câteva ornamente dintre care se mai pot distinge însemnele solare și brăduții.

Fig. 13

Fig. 14. Două cruci inegale ca mărime, dar cu ornamentală asemănătoare, mai proeminentă și mai dezvoltată pe cea mare. Căciula paralelipipedică are în cele patru colțuri ale suprafeței din față însemne solare, iar în mijloc este înscris anul consacrării: 1921. Pe piept, central, este imaginea crucii înscrisă în cerc și înconjurată de raze. La cele patru colțuri ale brațelor precum și la cele două margini unde gâtul se îmbină cu căciula, reapar însemnele solare. Înscrisul de pe trunchi, cu caractere latine, este ilizibil.

Fig. 14

Fig. 15. Căciula paralelipipedică are pe

suprafața din față trei brăduți excizați stângaci, însă dispuși simetric. Pe piept este rozeta cu șase petale, iar deasupra și pe flancurile sale sunt trei cercuri cu înscrisurile consacrate. Pe trunchi, până la rădăcină este textul de comemorare, ilizibil, încadrat de o linie continuă.

Fig. 16. Cruce impunătoare care se pare că și-a

pierdut căciula, deși anul ridicării, 1824, este înscris pe gât. Pe piept, bine conturată, este rozeta cu șase petale înconjurată de trei cercuri cu înscrisurile consacrate, situate pe aripi și pe gât. Înscrisul de comemorare de pe trunchi se păstrează destul de bine: „Cu vrerea Domnului s-au ridicat această...”

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 17. Cruce fără căciulă, cu înscrisuri și ornamente dispuse pe toate fețele. Pe gât este imaginea stilizată a casei, iar pe piept, dominantă, rozeta cu șase petale înconjurată de cele trei cercuri dispuse pe brațe și pe gât. Înscrisul de pe trunchi, greu lizibil, este delimitat la rădăcină de două segmente în unghi care se opun celor de pe gât.

Fig. 18. Cruce impunătoare (aprox. 2,50 m înălțime), fără căciulă, pe gâtul căreia, în partea de sus, se păstrează destul de clar însemnele + și –. Dedesupt este acoperișul „Casei”, iar sub acesta unul din cele trei cercuri cu înscrisurile consacrate, celelalte două sunt plasate simetric pe brațe la dreapta și la stânga rozetei cu șase petale de pe piept. Înscrisul de comemorare de pe trunchi este greu vizibil.

Dacă, așa cum am mai spus mai înainte, căciula crucii este o reprezentare a bolții cerești, este firesc ca aici să apară imaginea celor două astre, soarele și luna (fig. 5 și fig. 11), la fel ca pe „talpa cerului” a unor troițe „coloane ale cerului” din colecția lui I. Opișan (fig. 16, 17) citată mai sus, unde stelele sunt pictate pe fundalul albastru al cerului. Între cele două astre este imaginea crucii care, în contextul ceremonialului funebru din vechiul sat românesc, păstrează încă valorile crucilor amuletă purtate de primii creștini: fixarea identității culturale și simbolul cosmic al mântuirii universale (v. George Ory, p. 336-338).

Compatibilă în mai multe privințe cu semantica crucii, imaginea stilizată a bradului apare frecvent pe căciula crucilor de piatră din Coțatcu (fig. 2, 6, 15) ca simbol al Pomului Vieții în varianta sa traco-dacă. Situată pe această parte a crucii îi evidențiază valoarea de simbol ascensional, de „punte” între lumi, așa cum apare în legende și colindele noastre cosmogonice și în unele cântece ceremoniale de înmormântare.

Motivele fitomorfe de pe căciula crucilor din figura 12 sau de pe pieptul celei din figura 3, brăduții de pe pieptul crucilor din figurile 8 și 13, ca și vrejul care acoperă de jos până la căciulă corpul crucii din figura 4 dăinuiesc în piatră credința în viața de dincolo de moarte sau speranța învierii.

Sucesiunea triunghiurilor așezate alternativ cu vârful în sus și cu vârful în jos, prezente numai pe căciulă – figurile 7,8,9 –, figurează coexistența principiului masculin cu cel feminin și constituie, ca și motivele ornamentale anterioare, o reprezentare a ceea ce Mircea Eliade numea *Cosmosul viu*. Alăturarea celor trei triunghiuri din figura 9 formează litera M care, în intenția meșterului este, cum am spus deja, inițiala de la numele Sfintei Maria, divinitate protectoare a trecerii în lumea cealaltă în credințele și cântecele ceremoniale funebre. Acest motiv ornamental, prezent frecvent și pe lăzile de zestre, permite, desigur, și o altă lectură (v. Isidor Chicet, p. 2047-2057) care nu o exclude pe cea de aici. Sub brâul de triunghiuri din figurile 7 și 8 se află reprezentarea funiei cu noduri, numită în contexte mai elevate numită „lanțul de unire” sau „ciucure dantelat” și raportată la gândirea speculativă indiană din doctrina *sūtrātman* (Mircea Eliade, p. 152-180). În această lucrare Mircea Eliade subliniază și „ambivalența” legăturilor și nodurilor care pot lega sau pot uni aspecte funcționale ce se pot regăsi în viziunea de ansamblu a secvențelor ceremonialului funebru, menite să-l lege pe cel plecat de noua sa lume, care mai păstrează însă unele legături cu cea de aici. Coerență, separare și continuitate exprimă și semicercurile înscrise unul în altul (figura 10) care par a fi o variantă de reprezentare a torsadei.

Variantele de reprezentare a funiei de pe căciula crucilor din figura 3, care evidențiază în primul rând coerența, legătura dintre componentele lumii astrale sau ale lumii de dincolo, sunt urmate dedesupt de un brâu de romburi înălțuite, așa-numitele *țâțâni ale lumii* (pentru

Fig. 18

analize, comentarii și bibliografie, v. Isidor Chicet, *Lucr. cit.*), matrice a vieții, însemn obligatoriu al *Cosmosului viu*. Vecinătatea celor două brâuri apare ca o garanție a coeziunii stărilor *Cosmosului viu*, iar prezența undei apei pe căciula crucii din dreapta este complementară semantic cu cele două simboluri, dar și un posibil ecou al legendelor cosmogonice care situează Cerul și Pământul pe o nesfârșită întindere de ape.

Considerată o expresie a aspirațiilor către divinitate, latura superioară a axului vertical al crucii, „gâtul”, este purtătoarea unor simboluri compatibile cu lumea celestă. În acest sens, am putea interpreta cele două semicercuri de pe gâtul crucii din figura 7, agățate de căciula, ca expresie figurată a „toartelor” („belciugelor”) cerului din legendele noastre cosmogonice (Adrian Fochi, p.171-172). Solidară cu sensul ascensional al axului vertical al crucii este prezența aripilor în partea de sus a gâtului (figura 2 și 5), lipite de căciulă și comparabile cu „aripile de susținere” ale crucilor-troițe din lemn, dar sugerând aici survolul în altă lume. Punctul final al călătoriei în „ceea lume” nu poate fi decât „casa cu ferești în soare” din cântecele ceremoniale funebre, reprezentată sumar pe gâtul crucilor din figurile 1, 9, 17 și 18. Intuind dimensiunea cosmică a destinului „dalbului de pribeag” și inspirat de alte orizonturi culturale, meșterul pietrar care a realizat crucea din figura 18 a simțit nevoia să adauge pe gâtul acesteia, deasupra casei, semnele + și – care, cel puțin în intenție, sunt analoage semantic simbolurilor grecești *alfa* și *omega*.

Pe pieptul crucii, în centru, se află de regulă rozeta (figurile 1, 2, 3, 6, 7, 16, 17), binecunoscută ideogramă a soarelui, cel care guvernează trecerea în lumea cealaltă, fiind în același timp garanția speranței în viața de dincolo sau într-o renaștere viitoare, căci, așa cum spun cântecele ceremoniale, el este „înainte mergător și-napoi întorcător”. Aceleași înțelesuri trebuie date și imaginii propriu-zise a soarelui de pe pieptul crucilor din figurile 5 și 11 unde în mijlocul cercurilor este înscris câte un pătrat, binecunoscut simbol al pământului, al stabilității alcătuirii lumilor care compun *Cosmosul viu*. Compatibilă semantic cu înțelesurile simbolurilor solare este și crucea care apare uneori pe pieptul crucii mari (figurile 8, 9 și 14), înconjurată, de regulă, de raze de lumină, însemne ale puterii și elevației.

De asemenea, ramificațiile care pleacă din trunchiul crucii din figura 8, interpretate aici ca reprezentări ale coarnelor berbecului (interpretarea lor drept volute de acantă nu schimbă sensul „lecturii” noastre – v. René Guénon, p. 190-194), sunt simboluri solare, ale regalității uraniene sub semnul căreia este situată lumea „fără dor”; năframa care înconjoară în semicerc cele două perechi de coarne – o neașteptată reprezentare în piatră a năframei reale, pusă la intrarea în troițele cu incintă din satele buzoiene – are rolul de a marca separarea, dar și contactul controlat, rânduit de datini, între lumea de aici și cea de dincolo.

Pe trunchi, mai aproape de pământ și de ceea ce bănuim să fi fost „Locul Țăstului” se află consemnată laconic, în formule stereotipe, trecerea din viață a răposatului către destinul său cosmic, figurat prin dispunerea ascensională pe pieptul, pe brațele, pe gâtul și pe căciula crucii a însemnelor integrării și împlinirii sale în *Cosmosul Viu*. Vechile noastre cruci de piatră, cu ornamentele lor stângace și știrbite de vreme poartă anonim și din ce în ce mai stins povestea acestei ascensiuni.

BIBLIOGRAPHY:

- Aldea, Gheorghe – *Sculptura țărănească în piatră*. Editura Meridiane. București. 1969.
- Bonte, Pierre; Izard, Michele (coordonatori) – *Dicționar de etnologie și antropologie*. Polirom Iași. 1999.
- Chicet, Isidor – *Simbolistica lăzilor de zestre mehedințene* în „Memoria etnologică”. Centrul Județean pentru Conserarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Maramureș, nr. 21-22-23, an VII (2007).
- Eliade, Mircea – *Mefistofel și androginul*. Editura Humanitas. București. 1995.
- Fochi, Adrian – *Datini și erezuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*. Editura Minerva. București. 1976.
- Guenon, Rene – *Simboluri ale științei sacre*. Humanitas. București. 1997.
- Iorgulescu, Basil – *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*. Stabilimentul Grafic I. V. Socecu. București. 1892.
- Nancu, Alexandru – *Simbolica fundamentală țărănească. Perspective, mentalități, evoluții*. Ars Docendi. Universitatea din București. 2013.
- Oprișan, I. – *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala. București. 2003.
- Ory, George – *Originile creștinismului – eseuri critice*. Editura Științifică și Enciclopedică. București. 1986.
- Ștefan, Corneliu – *Sculptura țărănească în piatră din județul Buzău*. Comitetul Județean de Cultură și Educație. Buzău. 1982.